

MUSTAFA CEVÂD

Mustafa
Cevâd

biyye (Kahire 1968); *Resâ'il fi'n-naḥvi ve'l-luğa* (Bağdad 1969, Yûsuf Ya'kûb ile birlikte); *Mûlâḥazât 'alâ muşavveri'l-ḥaṭṭi'l-'Arabî* (Bağdad 1969); *Kul ve lâ tekul* (I-II, Bağdad 1969-1970). Ayrıca eş-Şu'ûrû'l-münsecem fi'l-kelâmî'l-muntazam adlı yayımlanmamış bir divanı vardır. Çeşitli dergilerde çıkmış makaleleri *Fi't-Türâşi'l-'Arabî* adlı eserde bir araya getirilmiştir (nşr. Muhammed Cemîl Şeleş – Abdülhamîd Alûcî, I-II, Bağdad 1975). Mustafa Cevâd'ın *Rubâ'iyâtü Hüseyn Kuds-i Neḥâ'î* (Lahey 1956, Farsça'dan) ve *Bağdâd medînetü's-selâm* (I-II, Bağdad 1962-1967, Richard Coke'dan, Fuâd Cemîl ile birlikte) gibi neşredilmiş bazı tercümeleri de vardır.

B) Neşirleri. Ziyâeddin İbnü'l-Esîr, *el-Câmî'u'l-kebîr fi şînâ'ateyî'l-manzûm mine'l-kelâm ve'l-mensûr* (Bağdad 1375/1956, Cemîl Saîd ile birlikte); *İbnü'l-Mî'mâr el-Bağdâdî, Kitâbü'l-Fütüvve* (Bağdad 1958, Muhammed Takıyyüddin el-Hilâlî, Abdülhalîm en-Neccâr ve Ahmed Nâcî el-Kaysî ile birlikte); *İbnü's-Sâî, el-Câmî'u'l-Muḥtaşar fi 'unvânî't-tevârîḥ ve 'uyûnî's-siyer* (IX, Bağdad 1353/1934) ve *Cihâtü'l-e'immeti'l-ḥulefâ' mine'l-ḥarâ'ir ve'l-imâ' (Nisâ'ü'l-ḥulefâ')* (Kahire 1960, 1993); *İbnü's-Sâbûnî, Tekmilâtü İkmâlî'l-İkmâl* (Bağdad 1377/1957; Beyrut 1406/1986); *Zahîrüddin el-Kâzerûnî, Muḥtaşarü't-târîḥ* (Bağdad 1969); *İbnü'l-Fuvâtî, Telḥîşu Mecma'î'l-âdâb fi mu'cemi'l-elḳâb* (I-IV, Dimaşk 1962-1967); *Zehebî, el-Muḥtaşarü'l-muḥtaṭc ileyhi min Târîḥi'l-Ḥâfız Ebî 'Abdillâh İbni'd-Dübeysî* (I-III, Bağdad 1371-1397/1951-1977; Beyrut 1405/1985); *Zebîdî, Tâcû'l-'arûs* (I, Beyrut, ts.); *Ahmed Mugniyye, en-Nehcû'l-'Arabî* (Bağdad 1946).

BİBLİYOGRAFYA :

C. Avvâd, *Mu'cemü'l-mû'ellifine'l-'İrâkıyyîn*, Bağdad 1969, III, 304-306; Ahmed Matlûb, *Ḥareketü't-ta'rib fi'l-'İrâk*, Bağdad 1403/1983, s. 168-177; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), VII, 230; Mahmûd Muhammed et-Tanâhî, *Medḥal ilâ târiḥi neşri't-türâşi'l-'Arabî*, Kahire 1405/1984, s. 6, 166, 280; Mîr Basrî, *A'lâmü'l-edeb fi'l-'İrâkı'l-ḥadîş*, London 1415/1995, I, 295; Hamîd el-Mat-

baî, *Mevsû'atü a'lâmi'l-'İrâk fi'l-karni'l-'işrin*, Bağdad 1995, s. 202; Abdürrezzâk Muhiyiddin, "Na'yu'l-'Allâme ed-Doktor Muştafâ Cevâd", *MMlir.*, XVIII (1389/1969), s. 361-363; Mustafa Abdülkâdir en-Neccâr, "ed-Doktor Muştafâ Cevâd", *el-Mû'errîḥu'l-'Arabî*, sy. 56, Bağdad 1418/1998, s. 114-116.

MAHMÛD EL-ÂRNAÛT

MUSTAFA ÇELEBİ

(ö. 960/1553)

Kanûnî Sultan Süleyman'ın oğlu.

Babasının Saruhan sancak beyliği sırasında Manisa'da doğdu (921/1515). Annesi Süleyman'ın ilk gözdesi olan Mâhidevran'dır. İlk çocukluk yılları Manisa sarayında geçti. Babasının 1520'de tahta çıkışının ardından annesiyle birlikte İstanbul'a gitti. Kendisinden önce doğan kardeşleri Mahmud ve Murad'ın ölümü üzerine büyük şehzade olarak sarayda itina ile yetiştirildi ve iyi bir eğitim aldı. Daha dokuz yaşında iken Venedik elçisi onun son derece yetenekli olduğunu, büyük bir savaşçı olacağını, yeniçeriler tarafından çok sevildiğini yazar. Ancak Hürrem Sultan'ın devreye girişi, padişaha yeni erkek evlâtlar vermesi ve annesinin gözden düşmesi durumunu sarstı. 936'da (1530) kardeşleri Mehmed ve Selim ile birlikte sünnet edildi. On sekiz-yirmi gün kadar süren şenlikler yapıldı. Şâban 940'ta (Şubat 1534) Saruhan sancak beyi sıfatıyla Manisa'ya gönderildi. Bu durum başlangıçta babasının yerine en kuvvetli aday olarak görüldüğünü ortaya koyar. Fakat muhtemelen gerek kendisini himaye ettiği anlaşılan babaannesi Hafsa Sultan'ın ölümü (940/1534) gerekse iyi ilişkiler içinde bulunduğu Vezîriâzam Makbul İbrâhim Paşa'nın katli (942/1536) geri plana düşmesine ve Hürrem Sultan'dan olma kardeşlerinin öne çıkmasına yol açtı.

Şehzade Mustafa, Manisa'da sekiz yıl süren idareciliği sırasında halk arasında iyi bir intiba bıraktı. Onu burada iken gören Venedikli Michele Membre, şehzadenin her cuma günü alayla Manisa'daki Sultâniye Camii'ne gidip orada halka hitap ettiğini yazar. Babasının seferleri esnasında bulunduğu bölgenin muhafazasıyla da görevlendirilen Şehzade Mustafa, Hürrem Sultan'ın müdahalesiyle başşehir yakın olan bu sancaktan uzaklaştırılıp 21 Safer 948'de (16 Haziran 1541) Amasya'ya gönderildi. Gerek Manisa'da gerekse Amasya'da iken annesi Mâhidevran daima onun yanında bulundu. Elçi Bernardo Navageros 1553'te yazdığı bir raporda Mâhidev-

ran'ın onu koruma çabalarını anlatır ve şehzadenin de annesine karşı duyduğu sınırsız sevgiden söz eder. Şehzade Mustafa bu nakilden büyük bir üzüntü duydu. Ancak onun yerine Manisa'ya gelen Şehzade Mehmed'in burada âni ölümü (Şâban 950 / Kasım 1543) saltanat adaylığı için kendisini yeniden ümitlendirdiyse de Hürrem Sultan'ın diğer oğlu Selim'in Manisa'ya yollanması (951/1544) taht için düşünlmediğinin açık bir göstergesi oldu. Babasıyla giderek bozulan ilişkileri ve giriştiği birtakım teşebbüsler idamına kadar gidecek olayların başlangıcını oluşturdu. Kanûnî Sultan Süleyman'ın ordu ve halk tarafından sevilen Mustafa'yı katlettiğesi hakkında Osmanlı kaynaklarının verdiği bilgiler, başrollerini Hürrem Sultan ile Sadrazam Rüstem Paşa'nın oynadığı bir saray entrikasına dayandırılmakta olup hadisenin mahiyetini ve çiftbozan reâyâ ile timarlı sipahilerin şehzadenin etrafında toplanmasının sebeplerini açıklamaktan uzaktır.

Kanûnî Sultan Süleyman, muhtemelen Hürrem Sultan'ın da etkisiyle ona karşı daha Manisa'da iken soğuk davranmaya başlamıştı. Şehzade Mustafa, İrakeyn Seferi'nden dönen babasına bir mektup yazarak kendisiyle görüşmek ve özür dilemek için İstanbul'a gelmesine izin verilmesini istemiş, fakat bu isteği kabul edilmemişti (TSMA, nr. E 11995). Amasya'ya gittikten sonra da bu yoldaki başvurularına ve en son 19 Muharrem 958 (27 Ocak 1551) tarihli feryatnâmesine de olumlu cevap verilmemişti. Bütün bunlar, şehzadenin babasını gücendirecek bazı girişimlerde bulunduğuna işaret etmektedir. Vezîriâzam İbrâhim Paşa'nın onu İrakeyn Seferi'nin

Mustafa Çelebi'yi Kanûnî Sultan Süleyman ile sohbet ederken gösteren bir minyatür (Ârifî Çelebi, *Süleymannâme*, TSMK, Hazine, nr. 1517, vr. 477'den detay)

safhaları hakkında bilgilendirmesi, buna karşılık şehzadenin İbrâhim Paşa'ya hitaben yazdığı mektup (TSMA, nr. E 5036), ikisi arasındaki ilişkilerin iyi olduğunu ve bundan Kanûnî Sultan Süleyman'ın herhalde yine Hürrem Sultan'ın etkisiyle rahatsızlık duyduğunu aklı getirir. Kanûnî'nin büyük oğlu hakkındaki şüphelerinin hiçbir zaman zâil olmadığı anlaşılmaktadır.

Öte yandan Hürrem Sultan'la iş birliği yapan Rüstem Paşa da Mustafa'yı İran Şahı I. Tahmasb ile gizlice irtibat kuran bir "hain" durumuna düşürmek için bazı tertiplere başvurdu. Şehzadenin mührünü kazdırıp görünüşte onun ağzından yazılan bir mektubu Şah Tahmasb'a göndermiş, şahın buna verdiği cevabı da yolda ele geçirerek Kanûnî'ye sunmuştu (Gökbilgin, VIII/11-12 [1955], s. 38-43, vesika: 4). Bir Venedik kaynağına göre de Şehzade Mustafa'ya babası adına zehirli hil'at gönderilmek suretiyle bir suikast girişiminde bile bulunulmuştu (Downey, s. 148).

Mustafa da tahta geçme hakkını yitirmemek için bazı girişimlerde bulunmaktan geri kalmamıştı. Kişiliği ve yetenekleri halk ve ordu içinde kendisine büyük bir sempati duyulmasına yol açmış, taraftarını çoğaltmıştı. Şairdi, etrafına birçok şair ve bilgini toplamıştı. Alçak gönüllü ve cömertti, yanındakilere iyi davranıyor ve bol ihsanlarda bulunuyordu. Asıl önemlisi, akçenin giderek değer kaybetmesi ve hayat pahalılığının artması yüzünden sıkıntıya düşmüş olan köylülerle sipahi grupları Kanûnî Sultan Süleyman'ın saltanatına karşı hoşnutsuzluk duymaya başlamışlardı. Bu kitleler onu taht için en büyük aday ve kurtarıcı gibi görüyordu. Nitekim Venedik elçisi Navagero, Mustafa'nın devletin geleceğine hâkim olma bakımından bütün kardeşlerinden daha fazla sevildiğini, yenicilerin padişah yahut sadrazamın aksine onu tahtta görmek istediklerini, yeniciler arasında büyük üne sahip olduğunu, bu desteğe rağmen babasına karşı harekete geçmemesinin hayret uyandırdığını yazar (Alberi, s. 78). Bununla beraber Mustafa kardeşlerinin öne çıkması üzerine faaliyete geçti ve Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa'ya başvurup babasından sonra hakk-ı şer'isi olan tahta çıkmak için kendisine yardım edilmesini istedi (*Dizfuli Münşeâtı*, vr. 100^a). Böylece Mustafa, dedesi Yavuz Sultan Selim'i örnek alarak tahtı kendisine sağlamak için hazırlanmaya başlamıştı. Bu yıllarda nikriz hastalığından ıstırap çeken padişahın seferlere çıkmaması da ordu arasında padişahın yaşlandığı ve tahttan indirilip Dimetoka'ya

gönderilmesinin gerektiği yolunda söylentilere yol açmıştı.

İran seferi hazırlıkları için Anadolu'ya gönderilen Rüstem Paşa padişaha Mustafa'nın tahtı ele geçirmek için hazırlandığını haber verince Kanûnî Sultan Süleyman çözümü büyük oğlunu öldürtmede bularak bunun için gerekli fetvayı müftü Ebüssuûd Efendi'den aldı. 18 Ramazan 960'ta (28 Ağustos 1553) Üsküdar'dan hareket eden padişah, 26 Şevval'de (5 Ekim) Konya Ereğlisi yakınındaki Aktepe (ya da Akhöyük) mevkiinde ordugâhını kurdu. Şehzade Mustafa da çok iyi donatılmış 5000 kişilik kuvvetiyle aynı gün oraya gitti. Ertesi günü kendisine bir tertip hazırlandığı yolundaki uyarılara aldırmayıp otağ-ı hümayunda babasını ziyaret etti. Atından indiğinde çavuşlardan birinin isteğiyle kılıcını ve hançerini teslim ederek içeriye girdiği sırada yedi dilsiz cellât üzerine saldırdı. Kendisini savunmaya çalışan Mustafa sonunda kapıcılardan Mahmud Ağa'nın kemendi altında can verdi (27 Şevval 960 / 6 Ekim 1553 Cuma). Bazı kaynaklarda çadırı girdiğinde babasının iç bölmelerden birinde bulunduğu, oğlunun katlini perde arkasından seyrettiği, hatta şehzadenin, babasının olduğu bölmeye geçerek onu selâmladığı, bu sırada Kanûnî'nin oğlunu ağır sözlerle suçlayıp ardından katlini işaret ettiği belirtilirse de bu hususun doğruluğu şüphelidir. Naaşı, çağdaş İtalyan kaynaklarına göre şahla iş birliği yaptığını belirtmesi için bir İran halısının üzerine konularak otağ-ı hümayun önünde teşhir edildi. Daha sonra Ereğli'ye götürülüp cenaze namazı kılındı ve Bursa'ya gönderilerek II. Murad Türbesi yanında toprağa verildi. Selim'in tahta çıkışından sonra da üzerine bir türbe yaptırıldı. Mustafa'nın ordugâhta bulunan parasına ve mallarına el konuldu. Mirâhuru ile adamlarından bir kısmı da onun arkasından öldürüldü. Şehzadenin annesi Mâhidevran Bursa'ya gönderildi. Onun yanında bulunan Mustafa'nın

nın küçük yaşlardaki oğlu Mehmed de boğduruldu.

Mustafa'nın öldürülmesi ordugâhta büyük tepkiye yol açtı. Tepkilerin kendisinden çok Rüstem Paşa üzerinde yoğunlaşacağını anlayan Kanûnî idamın hemen arkasından onu sadrazamlıktan azlederek tepkileri önlemeye çalıştı. Olay için "mekr-i Rüstem" (960) diye tarih düşürülmüştür. Kötü bir iftiraya kurban gittiği kabul edilen Mustafa'nın katlinin geniş halk tabakaları üzerinde meydana getirdiği üzüntü ve uyandırdığı tepki daha büyük oldu. Taşlıcalı Yahyâ, "Bunun gibi işi kim gördü kim işitti aceb / Ki oğluna kıya server-i Ömer-meşreb" mısralarının yer aldığı mersiyesinde bunu eleştirirken Sâmî de, "Yok yere kan edesin ya'ni hilâfet bu mudur / Mustafâ n'oldı kanı n'eyledin â padişehim" diye sormuştu. Fakat asıl büyük tepki, bir yıl sonra onun adı etrafında toplananların Rumeli'de başlattığı Düzme Mustafa ayaklanmasıyla ortaya çıkmıştır. Mustafa'nın katli bazı Avrupalı yazarlara da ilham kaynağı olmuştur. P. Bonarelli'nin *IL Solimano*, I. Mairêt'nin *Le grand et dernier Solyman ou la mort de Moustapha* ve T. Tasso'nun *IL Solimano* adlı trajedileriyle G. Ambrogio – M. A. Valentini'nin *Solimano* operası, D. Mallet'nin *The Tragedy of Mustapha* adlı kitabı bunlar arasındadır (And, s. 160-166).

BİBLİYOGRAFYA :

TSMA, nr. E. 5036, 11995; *Dizfuli Münşeâtı*, Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2735, vr. 58^a vd., 100^a; Celâzâde, *Tabakâtü'l-memâlik*, vr. 194^a, 299^a, 387^a, 432^a, 436^a, 497^a; H. Dernschwam, *İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü* (trc. Yaşar Önen), Ankara 1992, s. 82, 86, 126, 186-187; O. G. Busbecq, *Türk Mektupları* (trc. H. Cahit Yalçın), İstanbul 1939, s. 42-50; Peçuylu İbrâhim, *Tarih*, I, 300; Hammer (Atâ Bey), VI, 67 vd.; *Relazioni degli Ambasciatori Veneti al Senato durante il secolo decimosesto* (ed. E. Alberi), series III, Firenze 1840, I, 77-78; E. Alberi, *Documenti di Storia Ottomana del secolo XVI*, Firenze 1842, s. 76 vd.; *Amasya Târîhi*, III, 304 vd.; F. Downey, *Muhteşem Süleyman* (trc. Ali Kemal [Aksüt]), İstanbul 1936, s. 148; Ali Cevâd, *Tarihî Kanlı Sahifeleri: Şehzade Şehid Mustafa*, İstanbul, ts. (Nefaset Matbaası); Çağatay Uluçay, "Kanûnî Sultan Süleyman ve Ailesi ile İlgili Notlar ve Vesikalar", *Kanunî Armağanı*, Ankara 1970, s. 229, 231-233, 249-250; a.mlf., "Mustafa Sultan", *İA*, VIII, 690; Feridun M. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazâsı*, Ankara 1989, s. 32-33, 34; Metin And, *Türkiye'de İtalyan Sahnesi: İtalyan Sahnesinde Türkiye*, İstanbul 1989, s. 160-166; L. P. Peirce, *Harem-i Hümayun: Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümlerlik ve Kadınlar* (trc. Ayşe Berktaş), İstanbul 1996, s. 72-73, 80, 86; Şerafettin Turan, *Kanunî Süleyman Dönemi Taht Kavgaları*, Ankara 1997, s. 22-43; Hakkı Önkâl, "Muradiye Türbeleri ve Şehzade Mustafa'nın Türbesi", *Üçüncü Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Ankara 1999, I, 215-

Mustafa
Çelebi'nin
türbesi –
Bursa

MUSTAFA ÇELEBİ

220; Tayyib Gökbilgin, "Rüstem Paşa ve Hakkındaki İthamlar", *TD*, sy. 11-12 (1955), s. 11-50; Mahmut H. Şakiroğlu, "Relazione di Persia", *TTK Belleten*, XXXVI/141 (1972), s. 111; Mehmet Çavuşoğlu, "Şehzade Mustafa Mersiyeleri", *TED*, XII (1982), s. 641-686.

ŞERAFETTİN TURAN

MUSTAFA ÇELEBİ, Celâlzâde

(bk. CELÂLZÂDE MUSTAFA ÇELEBİ).

MUSTAFA ÇELEBİ, Düzme

(ö. 825/1422)

Osmanlı şehzadesi.

Yıldırım Bayezid'in oğludur. Bazı Osmanlı tarihlerinde, kendisini Ankara Savaşı'ndan (804/1402) sonra kaybolan Şehzade Mustafa diye tanıttığı ve taht mücadelesine giriştiği, aslında Yıldırım Bayezid'in oğlu olmadığı belirtilerek "Düzme" lakabıyla anılır (Âşıkpaşazâde, s. 157; Neşrî, II, 557). Bu lakap daha sonraki Osmanlı tarihçilerince de benimsenip yaygınlık kazanmıştır. Diğer bazı Osmanlı ve Bizans kaynakları ise onun Yıldırım Bayezid'in oğlu olduğunu açık şekilde kaydeder (Dukas, s. 71 vd.; *Fatih Devri Kaynaklarından Düsturnâme-i Enverî*, s. 42-43). Ayrıca kendisini Düzme olarak anan kaynaklarda bu lakabın yaptığı taht mücadelesi sırasında rakiplerince ortaya atıldığını ima eden ifadeler rastlanır. Nitekim Neşrî, "Bu Mustafa düzmedir deyü ad çıkarıldığı"ndan söz eder (*Cihannümâ*, II, 561).

Hayatının ilk dönemleri hakkında bilgi yoktur. Ankara Savaşı'na katıldığı ve Hamid ile Teke sancağı askerlerinin başında bulunduğu kaynaklarda zikredilir. Aynı kaynaklar genel olarak onun savaş sırasında kaybolduğunu yazar. Âşıkpaşazâde ve Neşrî atından ayrılmış kaybolduğunu söylerken Şükrullah ve Enverî babasıyla birlikte esir düştüğünü ifade eder. Muhtemelen Timur tarafından Semerkant'a götürülen Mustafa bir süre orada kaldıktan sonra Timur'un ölümünün ardından serbest bırakılmıştır. Anadolu'ya dönünce bir müddet Karaman ülkesinde Niğde'de kaldığı, kardeşi Mûsâ Çelebi gibi Kastamonu'da İsfendiyar Bey'e sığındığı belirtilirse de Latin kaynaklarında onun 1415'te Trabzon'da bulunduğu dair bilgiler yer alır. Oradan İsfendiyaroğulları'na sığındığı kaydedilir. Aynı yıl Eflak'a geçen Mustafa burada voyvoda Mircea'dan destek görmüştür. Osmanlı tarihleri ise onun Ankara Savaşı'nda kaybolduktan sonra birden Selânik'te ortaya çıktığını yazar ve aradaki olaylara temas etmez. II.

Murad dönemine ait bir takvimde onun Kefe'den gelip Selânik'e gittiği bilgisi bulunur (*İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler*, s. 61). Bizans kaynaklarına göre Eflak'ta barınamayan Mustafa, Bizans İmparatoru Manuel Komnenos'a iltica etti (822/1419), Niğbolu sancak beyi İzmiroğlu Cüneyd Bey ile birlikte Rumeli beylerinin bazılarının da desteğini alıp Teselya-Selânik yöresinde faaliyete geçti. Fakat Çelebi Mehmed'in süratle yetişmesi üzerine mağlûp olarak bir gece Cüneyd Bey'le beraber Selânik Kalesi'ne sığınmak zorunda kaldı. Çelebi Mehmed, ertesi sabah onları şehrin valisinden istediye de Selânik Valisi Demetrios Laskaris imparatorun izni olmadan teslim edemeyeceğini söyledi. İmparator Manuel ise Çelebi Mehmed hayatta oldukça bunları serbest bırakmayacağını yeminle taahhüt edince Selânik muhasarası kaldırıldı. Çelebi Mehmed, Bizans imparatoru ile bu hususta yaptığı anlaşmada Mustafa Çelebi için her yıl 300.000 akçe vermeyi kabul etti (823/1420). Mustafa Çelebi'yi Bizans İmparatorluğu ile Osmanlı Devleti arasındaki barışın devamında bir koz olarak kullanan Manuel esirleri önce İstanbul'a getirtti, ardından şehzadeyi Limni adasına göndererek burada koruma altına aldırdı. Onun bu dönemdeki faaliyetleri hakkında Osmanlı kaynaklarında bilgi bulunmaz; yalnız Enverî Mûsâ'yı öldürüp kaçtığını ve Eğriboz'da hapsedildiğini yazar (*Fatih Devri Kaynaklarından Düsturnâme-i Enverî*, s. 42).

Mustafa Çelebi kardeşi Sultan Mehmed'in ölümüne kadar esarette kaldı. II. Murad'ın tahta çıkmasından sonra Osmanlı-Bizans münasebetleri bozulunca İmparator Manuel onu serbest bırakarak Gelibolu'ya çıkmasını sağladı (15 Ağustos 1421). İmparatorla yaptığı anlaşma gereğince Mustafa Çelebi imparatora tâbi olacak, rehin olmak üzere oğlunu İstanbul'da bırakacak, Gelibolu yarımadası ile Karadeniz sahilinde Eflak'a kadar uzanan sahayla Erisos ve Aynaroz'a kadar olan Teselya bölgesini imparatora geri verecekti (Dukas, s. 85). Bu anlaşma sonucunda Mustafa Çelebi, Bizans donanmasının refakatinde bir kadirgaya binerek Cüneyd Bey ile birlikte Gelibolu'ya geldi. Burada Yıldırım Bayezid'in oğlu olduğunu ve Osmanlı tahtının meşrû vârisi bulunduğunu söyleyip Gelibolu halkının ileri gelenlerini kendi safına çağırdı. Gelibolu halkı ona tâbi olduysa da kale muhafızları teslim olmadılar. Bunun üzerine Bizans ordusunun kumandanı Demetrios Gelibolu Kalesi'ni kuşattı.

Osmanlı tarihleri genellikle onun bu olaylardan sonraki faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi verir. Buna göre Selânik yöresine gelen Mustafa, Rumeli'nin askerî gruplarını ve tanınmış uç beylerini yanına toplamıştır. Cüneyd Bey'in de desteğiyle yeni bir askerî teşkilât dahi kurmuştur. Onun bu faaliyetleri üzerine II. Murad, Bayezid Paşa kumandasındaki bir orduyu İstanbul yoluyla Rumeli'ye yolladı. Mustafa Çelebi ile Bayezid Paşa kuvvetleri Gelibolu'nun Sazlıdere mevkiinde karşılaştı. Ancak emrindeki kuvvetler Mustafa Çelebi tarafına geçince Bayezid Paşa da teslim olmak zorunda kaldı (824/1421). Mustafa Çelebi, Bayezid Paşa'ya Timur ile yaptığı savaşta aldığı yaraları gösterip Yıldırım Bayezid'in oğlu olduğunu ispata çalıştı ve onu kendisine vezir tayin etmek istedi; fakat Bayezid Paşa'ya hasım olan Cüneyd Bey ve Evrenosoğlu'nun teşvikiyle onu Sazlıdere'de öldürttü. Bu olaydan sonra Edirne'ye giderek hükümdarlığını ilân etti (Zilkade 824 / Kasım 1421) ve adına para kestirdi.

Mustafa Çelebi'nin hükümdarlığını ilân ettiğini haber alan Gelibolu muhafızı Şah Melik de kaleyi Demetrios Laskaris'e teslim etti. Evrenosoğulları, Turhan Bey, Gümlüoğlu ve diğer Rumeli beyleri de onu hükümdar olarak tanıdılar. Mustafa Çelebi ardından Gelibolu'ya gelerek burasını imparatora vermeyeceğini söyledi ve Demetrios'u beraberindeki Bizans kuvvetleriyle birlikte İstanbul'a gönderdi. Gelibolu Kalesi'ni tahkim ettikten sonra donanma-yı kaptanlar ve kumandanlar tayin edip Edirne'ye döndü. Rumeli'deki bütün bölgeler onun hükümdarlığını tanıdı. Neşrî Mustafa Çelebi'nin bundan sonraki hedefinin Bursa olduğunu yazar (*Cihannümâ*, II, 559).

İmparator Manuel, Mustafa Çelebi'nin sözünde durmayarak Gelibolu'yu vermemesi üzerine II. Murad'la anlaşmak istedi, ancak yapılan görüşmelerde bir sonuç alınamadı. II. Murad bu sırada Foça'daki Cenovalılar'a bazı ticarî imtiyazlar verip onlarla barış yaptı. Bunu duyan Mustafa Çelebi, Cüneyd Bey'in de teşvikiyle Gelibolu'ya gelip Lapseki'ye geçti (Muharrem 825 / Ocak 1422). II. Murad'ın müttefiki olan Foçalılar'ın donanması ona mani olmak istediye de muvaffak olamadı. Yaklaşık 12.000 atlı ve 5000 yayadan oluşan bir orduya sahip olan Mustafa Çelebi Bursa üzerine yürüdü. II. Murad bunu haber alınca Bursa'dan çıkıp Ulubat'a geldi ve nehir üzerindeki köprüyü tuttu. İki taraf Ulubat suyu önünde karşılaştı. Mustafa'nın 4000 kişilik kuvvetle yapmak istediği baskın Ye-